

Ha közösségben akarunk élni, kellenek a közös célok, értékek és érdekek*

A Csemadok első 25 éve, a fiatal felnőttkor

A Csemadok tevékenységének első, átfogó értékelése fennállásának 25. évfordulója kapcsán történt. A szervezet első negyedszázada tulajdonképpen egybeesett a népi demokrácia építésével, a szocialista társadalmi lét formálásával. A történelmi hűség kedvéért meg kell említenünk, hogy a Csemadok Csehszlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottságának elnökségi határozata alapján jött létre. A kulturális szervezet megalakítását a következő kis csoport vállalta magára: Major István, id. Rabai Ferenc, Kugler János, Lőrincz Gyula és Fábry István. A szövetség nevének javaslata (**Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete**) Lőrincz Gyulától származik. A szükséges anyagiakat pontos költségvetés alapján a szlovákiai Nemzeti Front Központi Bizottsága biztosította.

Az alapítók a Csemadokot abból a meggyőződésből indították útjára, hogy a nemzeti kultúra ápolása nemcsak fontos és lehetséges, hanem elengedhetetlenül szükséges. Hitték és hirdették, hogy az itt élő nemzetiségeknek minden tekintetben erőteljesen fejlődő gazdasági, szellemi és nyelvi közösségként, önálló etnikai egységként, sajátos színű, a nemzetek értékeit is gazdagító kultúrát teremtve kell élniük és dolgozniuk.

A Csemadok az itt élő magyarok életéhez szervesen hozzátartozott, kivette részét a kulturális, társadalmi és politikai munkából. Ismertté és népszerűvé váltak országos, kerületi és járási rendezvényei, különféle kiállítási, néprajzi jellegű emlékszobái, irodalmi emlékhelyei, ismeretterjesztő előadásai, író-olvasó találkozói, nyelvtanfolyamai, szakkörei, módszertani kiadványai, szemináriumai, rendszeresített emléknapi (Jókai Napok, Madách-napok stb.). A sok tennivaló mellett a belső gondokkal is meg kellett küzdenie. Voltak,

akik úgy érezték, hogy a Csemadok „nem eléggé magyar”, és voltak, akik „túlságosan magyarnak” tekintették. Ez a kettős szerepköri meghatározás azóta is fel-felbukkan. Az utóbbi hangok főleg a pártszervek részéről érkeztek. 1954-ben az SZLKP KB¹ elnöksége párthatározatban tisztázta a Csemadok helyzetét és szerepkörét. Kifejezésre juttatta, hogy a Csemadok érdekvédelmi és kulturális szervezet, nem pedig politikai párt.

Az SZLKP a Csemadok munkájával és feladataival többször is foglalkozott, pl. 1968 tavaszán felkérte a Csemadokot, készítse el a nemzetiségi kérdés megoldására vonatkozó javaslatát. A többi között javasoltuk a nemzetiségekre vonatkozó alkotmányerejű törvény kidolgozását, a nemzetiségek államjogi helyzetének a meghatározását, különféle képviselői szervek létrehozását. Az indítványból csak néhány pont valósult meg. A társadalomban felgyülemlett problémák megoldásának elodázása, elfojtása vezetett 1968 augusztusához. A Csemadok is csatlakozott a cseh és szlovák körökben megnyilvánult szándékokhoz és törekvésekhez, igyekezett szerepkörén változtatni, ezt részben az 1969 márciusában megtartott X. Rendkívüli Országos Közgyűlésen akarta megvalósítani. Az ún. konszolidáció időszaka aztán mindent visszaterelt a régi mederbe, és 1972-ben a XI. Országos Közgyűlésen a Csemadok tagsága úgymond „rendezte saját sorait”.

A Csemadok középkorúsága (1949–2014) – 65 év

Közben az idő múlt, a Csemadok is elérte azt a kort, amikor a felnőtt ember eljut az elfoglalt társadalmi helyzetének a csúcsára, amikor állandósulnak életének sztereotípiái, és elérkezett addigi életútjának kiértékelése. De a hatvanon túli évforduló kapcsán sem tudtuk pontosan, sok vagy kevés, amit éppen ünnepeltünk.

¹ Szlovákia Kommunista Pártjának Központi Bizottsága

A Csemadok alapító atyái közül a még élők szeme előtt biztosan gyakran leperegnek a csehszlovákiai magyarság második világégés utáni éveit bemutató filmjének kezdő képkockái: a hontalanság évei, a deportálások és kitelepítések leállítása, a lassan enyhülő légkörben egyszer csak megjelenő magyar nyelvű napilap, az Új Szó, a kulturális szervezet megalakulása, a magyar iskolák újraindítása. Odaát a kicsomagolni sem akaró, mert a visszatérésben konokul hívó kitelepített rokonok sokasága, idehaza a nemzetiségükről abban a hiszemben lemondók, hogy így birtokon belül maradhatnak, azaz a dolgokra befolyással lehetnek, és a jussukról, köztük a legdrágább örökségükről, a nemzetiségükről lemondani nem tudók és értelmiség nélkül maradtak tömege várja, lesi a fejleményeket.

Szövetségünk létrejöttének körülményeit kutatva jó lenne tudni, milyen szerepet játszott szervezetünk megalakulásában a fentől történt „elrendelés” mellett a felvidéki magyarságnak a kulturális munka iránti, kétségtelenül korábban is meglévő igénye, amelyet egyrészt a Felvidéki Magyar Kulturális Egyesület, másrészt a Szlovenszkói Magyar Kulturális Egyesület elégített ki. Mi már tudjuk, mert ilyen időtávtól már kivehető, hogy két Csemadok volt. De vajon akkor az egyik alkotói tudták-e, hogy van másik is? Később, persze, megtudták, mert fentről figyelmeztették is őket erre, de kezdetben, az indulásnál sejtették-e? Vagy tudták, és a kezdetektől fogva egyfajta összekacsintás eredménye volt a kettősség? Minél több élő s emlékezni képes alapítót kellett kifaggatni akkori emlékeiről, hogy kirajzolódjon egy viszonylag pontosan körülhatárolt kép, és lassan felszálljon a köd. De még mindig nem tudtuk, nem voltunk képesek pontosan és tárgyilagosan meghatározni a (cseh)szlovákiai magyarság életében, megmaradásában a Csemadok pótolhatatlan szerepét. Annak a szervezetnek a szerepét, melynek hamuja alatt a rossz időkben százezer kis parázs izzott, hogy kedvező szél idején valamenynyí lánggra lobbanjon. Mert mi hisszük, hogy így volt, hogy voltak évek, évtizedek, amikor a hazai magyar lét a Csemadokban kapott újult erőre, s a kedvezőtlen időkben ide húzódtott vissza.

Számtalan esetben történt meg, hogy a Szövetség és az abban dolgozó lelkes emberek a történések élére álltak. Elég, ha 1968-at említjük.

Megéltük az aggkort (2019) – 70 éves a Csemadok

A 70. jubileum már egy tiszteletre méltó kor volt. A hét évtizednyi tevékenységben a felvidéki magyarság nagy hányada részt vett vagy tagként vagy pártolóként, szimpatizánsként. Mi, idősebbek, akik majdnem a kezdettől fogva ott voltunk a szervezet létrejötténél, elmondhatjuk, hogy ezek micsoda idők, fellángolások és tettek voltak! Nem a kor nehézségeit és szellemét sírjuk vissza, hanem azt az egymásra találást, összefogást, segítőkészséget, lelkesedést, amellyel átvészeltük a nehéz időket, és szüleink elindították ezt az újszülöttet, a Csemadokot a világba, hogy legyen mibe kapaszkodnunk, miben reménykednünk, hogy talán lesz ez másként is.

Időközben elvesztettük tagságunknak mintegy felét, de ma már elmondhatjuk, hogy újra feljövőben vagyunk. Megszűnt alapszervezetek alakulnak újjá, egyre több fiatal lép be soraink közé. Nekik újabb lehetőségeket kell majd találnunk és megmutatnunk, hogy kibontakozhassanak egész magyarságunk és megmaradásunk érdekében. Ébernek kell lennünk, mert olyan fogyásba kezdünk, ami veszélyezteti nyelvi jogaink gyakorlását, iskoláink létét, és egyáltalán a megmaradásunkat szülőföldünkön. A jövőt ma kell formálnunk, alakítgatnunk olyanná, amilyenné szeretnénk, hogy legyen. Ennek az az ára, hogy újból közösségi életet éljünk, gyakoroljuk és műveljük hagyományainkat, szokásainkat, az egyetemes magyar kultúrát és minden olyan tevékenységet, amely egyénileg is, és közösséggként is a javunkra válik, erősít minket tettekben és léleekben egyaránt.

A 70 év az ember életében is már egy tisztes kor, ami sok mindenre ad alkalmat, jogot. Hol van már az alapító tagok nagy része, és hol leszünk mi pár év vagy évtized múlva? És a Csemadok? Csak reménykedni tudunk, hogy nem fogynak el azok sorai, akik majd éltetni fogják. Mi, akik ünnepeljük a 70 évet, jól ismerjük szülőföldünk természeti környe-

zetét, társadalmi, politikai, nemzetiségi összetételét, gazdasági viszonyait, azokat a körülményeket, amelyek a jelen viszonyok között behatárolják lehetőségeinket, mozgásterünket, életünket. Tagadhatatlan, hogy térségünk fejlettsége kihatással van az emberek életviszonyaira minden területen. Ha jó közösségben akarunk élni, akkor nemcsak céljainknak kell közöseknek lenniük, hanem érdekeinknek is, mi több az értékeinknek is hasonlóságot kell mutatniuk.

Azokban a falvakban, ahol alapszervezeteink működnek, többségükben normális mederben folyik az együttműködés az önkormányzatokkal. Vannak azonban más helyzetek is, amelyek nem megértésből, hanem téves megítélésekből, emberi gyengeségekből fakadnak, amikor nem tudjuk egymást közösen olyan helyzetbe hozni, melyben elsősorban a közösség érdeke az, ami számít.

Ugyanezt elmondhatom iskoláinkkal kapcsolatban is, sajnos ezek nagyon karcsúsodnak, ezért fokozott jelentősége van az együttműködésünknek, hogy a köztudatban mindig jelen legyen a magyar iskolák küldetésének kidomborítása és sorsának alakulása.

Vannak más támogatóink is, bár kevesen, de ők jó szívvel segítenek. A támogatás minden formája: az anyagi, az erkölcsi és a szellemi egyformán szükségeltetik minden szinten és minden szervezetnél. Köszönet azoknak, akik ezt így érzik, és tesznek érte, ilyen formán is segítve az itt élő közösség életképességét, erejének növelését. Ebben nemcsak a felvidéki támogatóinkra számíthatunk, hanem határon túli segítőinkre is, mind intézményekre, mind magánszemélyekre.

Köszönet illeti az alapszervezeteket is, hogy igyekeztek megfelelni a kihívásoknak és nem feladni a sokszor reménytelennek látszó helyzeteket sem. Amikor megszűnőben lévő szervezetek alakultak újjá, amikor a közösség, úgymond, kivajúdta magából az embereket, akik úgy döntöttek, hogy nem adják fel, és tesznek valamit magyarságuk, megmaradásuk érdekében – ennél nagyszerűbb dolgot el sem tudok képzelni. Ez a kezdetekre emlékeztet: 70 évvel ezelőtt is így gondolkodtak az emberek. Van kiút, ne csak magunkba nézzük, igényeljük a közösség segítségét is, hisz ettől leszünk erősebbek és eredményesebbek.

Egy jubileumi ünnep arról szól, hogy kiemelje az ünnepelt eredményességét, és hasonló vagy jobb teljesítményre, eredményekre sarkalljon. Egyúttal megköszönje mindazoknak, akik az adott időben sokat tettek, példát mutattak, hűek voltak vállalásaikhoz, elveikhez, és kitartók a feladatok elvégzésében.

** 75 éves a felvidéki magyarok kulturális és érdekvédelmi szervezete, a Csemadok – a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség. Ebből az alkalomból közöljük Balogh Gábor visszaemlékezését, amelyet Csámpai Ottó barátaival együtt állított össze és bocsátott a rendelkezésünkre, aki így emlékezik meg a szerzőről.*

Balogh Gábor fiatal korától kezdve aktív tagja volt az egyesületnek. 16 évesen lépett be a Csemadokba, és alapszervezeti tagként, helyi és regionális vezetőként, a Szövetség területi irányítójaként, az Országos Elnökség oszlopos tagjaként mindig becsületesen és odaadóan végezte közösségi szolgálatát. A korára való tekintettel, a Csemadok volt országos alelnökeként talán ő az, akinek visszaemlékezései a leghitelesebbek. Ezért is gondolta, hogy a feljegyzései, írásai, beszédei majd egyszer napvilágot látnak, hogy tanúbizonyságul szolgáljanak a jövő nemzedékének. Úgy, ahogy az emberi életet, a Csemadokot is életkori szakaszokra lehet osztani. Ezt tette ő is. Azonban az egyesület 75. életévét már nem élte meg. Ipolybalog nyugalmazott polgármestere 2023. október 18-án visszaadta lelkét Teremtőjének. A Csemadok 70. événél visszaemlékezései megszakadtak. Az azóta eltelt öt évben nagy kihívásokkal kellett szembenéznie nemcsak a Csemadoknak, hanem az egész emberiségnek. A világjárvány, a gazdasági válság, a közelünkben dúló háború, az infláció mind-mind kihatással volt nemcsak a magánemberek, hanem a szervezett közösségek életére is. A magunk lehetőségeihez mérten igyekszünk, hogy ezeket ellensúlyozzuk, támogassuk az emberek jövőbe vetett hitét, visszatérítsük őket a közösségi lét formáihoz, megmutassuk szolidaritásunkat, és leginkább azt, hogy együttműködve, közösen van jövőnk, helyünk szülőföldünkön a továbbiakban is. Ahogy ezt tette Balogh Gábor is.